MAAELUMINISTEERIUM

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1924/2006 toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta: juhend toidukäitlejale

Juhendi eesmärk on selgitada toidukäitlejale, kuidas esitada toidu kohta toitumis- või tervisealast väidet. Juhend ei ole õiguslikult siduv. Enne toitumis- või tervisealase väite esitamist tuleb tutvuda kogu määrusega.

Juhendi koostas Maaeluministeeriumi toiduohutuse osakonna toidu üldnõuete büroo koostöös Põllumajandus- ja Toiduametiga.

Koostatud: november 2008. Uuendatud: mai 2021.

Sisukord

1 Õigusaktid, juhendid ... 3
1.1 Õigusaktid ... 3
1.2 Abimaterjale ... 3
2 Reguleerimisala ... 3
2.1 Määruse reguleerimisala (artikkel 1) ... 3
2.2 Toitumisalase väite mõiste (artikkel 2) ... 4
2.3 Tervisealase väite mõiste (artikkel 2) ... 4
2.4 Kaubamärk, marginimetus, väljamõeldud nimetus (artikli 1 lg 3, artikli 28 lg 2) ... 4
2.5 Üldnimetused (artikkel 1 lg 4) ... 5
3 Üldpõhimõtted toitumis- või tervisealase väite esitamisel ... 5
3.1 Üldnõuded (artiklid 3, 5, 6) ... 5
3.2 Toitainelised põhijooned (artikkel 4) ... 5
3.3 Alkohoolsed joogid (artikli 4 lõiked 3 ja 4) ... 6
3.4 Toote turuleviimine ja järelevalve (artikkel 26) ... 6
4 Toitumisalased väited ... 6
4.1 Lubatud toitumisalased väited (artikkel 8) ... 6
4.2 Võrdlevad väited (artikkel 9, lisa) ... 6
5 Tervisealased väited ... 7
5.1 Tervisealased väited jagunevad: ... 7
5.2 Üldised ja mittespetsiifilised tervisealased väited (artikli 10 lg 3) ... 8
5.3 Keelatud tervisealased väited (artikkel 12) ... 8
5.4 Viitamine isikule või organisatsioonile (artikkel 11) ... 9
6 Toidualase teabe nõuded toitumis- või tervisealase väite esitamisel ... 9
6.1 Toitumisalane teave (artikkel 7, artikli 1 lg 2 ja 5) ... 9
6.2 Lisateave tervisealase väite korral (artikkel 10) ... 9
6.3 Lisateave haigestumise riski vähendamise väite korral (artikli 14 lg 2) ... 10
7 Tervisealase väite taotluse esitamine ... 10
7.1 Kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja koostamine ... 10
7.2 Omandiandmete kaitse (artikkel 21) ... 11
7.3 Tervisealase väite taotluse koostamine ... 11
7.4 Taotluse esitamine, hindamine ja tervisealase väite lubamise kohta õigusakti vastuvõtmine ... 11
7.5 Taotluse tagasivõtmine ... 12
Käitleja meelespea toitumis- või tervisealase väite esitamisel ... 13

1 Õigusaktid, juhendid

1.1 Õigusaktid

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1924/2006, 20. detsember 2006, toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1169/2011, 25. oktoober 2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusi (EÜ) nr 1924/2006 ja (EÜ) nr 1925/2006 ning tunnistatakse kehtetuks komisjoni direktiiv 87/250/EMÜ, nõukogu direktiiv 90/496/EMÜ, komisjoni direktiiv 1999/10/EÜ, Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2000/13/EÜ, komisjoni direktiivid 2002/67/EÜ ja 2008/5/EÜ ning komisjoni määrus (EÜ) nr 608/2004
- Komisjoni määrus (EL) nr 432/2012, 16. mai 2012, millega kehtestatakse nimekiri tervisealastest väidetest, mida on lubatud esitada toidu kohta, välja arvatud haigestumise riski vähendamisele ning laste arengule ja tervisele viitavad väited
- Komisjoni määrus (EL) nr 907/2013, 20. september 2013. a, millega kehtestatakse eeskiri üldnimetuste kasutamise avalduste esitamiseks
- Komisjoni määrus (EÜ) nr 353/2008, 18. aprill 2008, millega kehtestatakse rakenduseeskirjad selle kohta, kuidas taotleda tervisealaste väidete esitamise lubasid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 artiklis 15 sätestatu kohaselt
- Komisjoni rakendusotsus 2013/63/EL, millega võetakse vastu suunised Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 artiklis 10 sätestatud tervisealaste väidete eritingimuste rakendamiseks
- Toiduseadus
- Muud õigusaktid, milles sätestatakse nõuded toidule

1.2 Abimaterjale

Toitumis- ja tervisealaste väidete register Euroopa Komisjoni kodulehel:
https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register.home

Määruse 1924/2006 rakendamise juhend Euroopa Komisjoni kodulehel:
https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims_en

Tervisealase väite loa taotlemise koostamiseks vajalikud juhendid, spetsiifilised juhendid vastavalt väite teemale Euroopa Toiduohutusameti (EFSA) kodulehel: http://www.efsa.europa.eu/en/nda/ndaclaims.htm

2 Reguleerimisala

2.1 Määruse reguleerimisala (artikkel 1[1])

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1924/2006 (edaspidi *määrus 1924/2006*) kohaldatakse toitumis- ja tervisealaste väidete suhtes lõpptarbijale pakutava toidu märgistusel, esitlemisel ja reklaamis. See hõlmab lõpptarbijani jõudvat kaubandusliku eesmärgiga teavet toidu (sealhulgas toidulisandi) märgistusel, infovoldikus, veebilehel, veebipoes, tooteesitlusel või muul viisil lõpptarbijale tutvustamisel. Väite esitusviis võib olla erinev: sõnaline, graafiline, pilt, sümbol. Määrust kohaldatakse ka toidu suhtes, mis on mõeldud tarnimiseks restoranidele, haiglatele, koolidele, sööklatele jms toitlustusettevõtjatele.

[1] Siin ja edaspidi on pealkirja järel sulgudes märgitud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 peamised teemaga seotud artiklid. Enne toitumis- või tervisealase väite esitamist tuleb tutvuda kogu määrusega.

Määrus ei mõjuta mõne muu õigusaktiga nõutava teabe esitamist, vaid kehtib vabatahtlikult esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete suhtes.

Teatud tervisehäirega tarbijale suunatud teabe esitamist, nt "laktoosivaba" ja "gluteenivaba", ei reguleerita määrusega 1924/2006. Komisjoni rakendusmääruses (EL) nr 828/2014, 30. juuli 2014, käsitletakse tarbijatele esitatava teabe nõudeid gluteeni puudumise või vähendatud sisalduse kohta toidus. Laktoosi kohta teabe esitamise puhul, seni kuni puuduvad ühtsed EL nõuded, lähtume Põhjamaade raportist: „laktoosivaba" – tootes laktoosi sisaldus alla 10 mg/100 g või ml; „madala laktoosisisaldusega" või „väikse laktoosisisaldusega" – tootes laktoosi sisaldus alla 1 g/100 g või ml.

Imiku piimasegu kohta on lubatud (vaid märgistusel, sest reklaam on keelatud) üksnes väited, mis on koos väite esitamise tingimustega toodud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 609/2013.

Toitumis- ja tervisealaste väidete kasutamisega kaasnevad täiendavad teabe esitamise nõuded. Erandiks on lõpptarbijale või toitlustusettevõtjale pakendamata kujul müüdav toit, müügikohas ostja palvel pakendatav toit ja koheseks realiseerimiseks valmis pakendatud toit – nende puhul kohaldatakse täiendavatest nõuetest vaid osa (täpsemalt vt käesoleva juhendi 6. peatükk).

2.2 Toitumisalase väite mõiste (artikkel 2)

Toitumisalane väide annab mõista, et toidul on teatavad kasulikud toitainelised omadused, mis tulenevad sellest, et toode sisaldab, sisaldab suurendatud või vähendatud määral või ei sisalda energiat, toitainet või mingit muud toitumisalase või füsioloogilise mõjuga ainet. Toitumisalased väited on näiteks "suhkruvaba", "vähesoolane", "vähem kaloreid", "*light*/lahja/kerge", "kiudaineallikas", "lisatud D-vitamiiniga", "oomega-3-rasvhapetega".

Iga väide toidu koostisosa kohta ei pruugi olla toitumisalane väide. Nt väited "ilma säilitusaineteta" ja "pähklitega" kirjeldavad toidu koostist, kuid ei vihja koostisest tulenevatele kasulikele toitainelistele omadustele. Need ei ole toitumisalased väited määruse 1924/2006 mõttes, seega ei reguleerita selle määrusega nende kasutamist.

2.3 Tervisealase väite mõiste (artikkel 2)

Tervisealane väide annab mõista, et toidugrupi, toidu või selle koostisosa ja tervise vahel on seos. Seega näitab tervisealane väide, mida kasulikku see toit inimese tervisele teeb. Tervisealased väited on näiteks "raud aitab vähendada väsimust ja kurnatust", "kaltsium ja vitamiin D aitavad hoida luid normaalsetena", "tsink aitab kaasa normaalsele süsivesikute ainevahetusele", „Vitamiin C aitab kaitsta rakke oksüdatiivse stressi eest".

Võimalik on esitada ka haigestumise riski vähendamise väidet. See on väide, mis annab mõista, et toidu või selle koostisosa tarbimine vähendab oluliselt mingisse haigusesse haigestumise mingit riskitegurit, näiteks: "Taimsete steroolide puhul on tõestatud vere kolesteroolitaset vähendav toime. Kõrge vere kolesteroolitase on südame isheemiatõve tekkimise riskitegur".

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1169/2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele, kohaselt on keelatud viidata toidu teabe esitamisel haigusi tõkestavatele, ravivatele või leevendavatele omadustele, näiteks on keelatud väited "ravib osteoporoosi", "hea akne korral", "põletikuvastane", "ennetab vähki", "vähendab südame isheemiatõve riski" (viimane ei ole lubatud, sest viitab riskiteguri asemel haigusele).

2.4 Kaubamärk, marginimetus, väljamõeldud nimetus (artikli 1 lg 3, artikli 28 lg 2)

Ka kaubamärk (inglise *trade mark*), marginimetus (*brand name*) või väljamõeldud nimetus võib olla tõlgendatav toitumis- või tervisealaste väitena, kui see jätab mulje, et toidul on kasulikud toitainelised

omadused või seos tervisega. Neid nimetusi võib kasutada ilma väitele loa andmise protseduuri läbimata, juhul kui märgistusel, esitlemisel või reklaamis, kus neid nimetusi kasutatakse, kaasneb nimetusega seotud toitumis- või tervisealane väide, mis vastab määrusele.

Üleminekumeetmena võib määrusele mittevastavaid kaubamärke ja marginimetusi, mis olid olemas enne 01.01.2005, kasutada toidu kohta kuni 19.01.2022.

2.5 Üldnimetused (artikli 1 lg 4)

Toidukäitlejad võivad taotleda määruse nõuetest erandit sellisele toidu üldnimetusele, millega tavapäraselt on tähistatud toidu- või joogigrupi mingi iseärasus, mis võib jätta mulje tervisele mõju avaldamisest, nt inglise *cough drop* (teatav köhakompvek), *digestive biscuit* (teatav täisterajahust küpsis). Üldnimetuste kasutamisel tuleb rakendada sama põhimõtet, mida kasutatakse väidete puhul ehk üldnimetuste kasutamine ei tohi olla vale, mitmeti mõistetav või eksitav. Erandid on loetletud ja kirjeldatud komisjoni määruses (EL) 2019/343.

3 Üldpõhimõtted toitumis- või tervisealase väite esitamisel

3.1 Üldnõuded (artiklid 3, 5, 6)

Väide ei tohi

- olla vale, mitmeti mõistetav, eksitav;
- tekitada kahtlust muude toitude ohutuse või toiteväärtuse piisavuse osas;
- soodustada või õigustada toidu liigset tarbimist;
- anda mõista, et tasakaalustatud ja mitmekesine toit ei anna piisavalt toitaineid;
- tekitada või ära kasutada hirmu tarbijas.

Väide

- peab olema keskmisele tarbijale arusaadav;
- esitatakse tarbimisvalmis toidu kohta;
- peab põhinema üldtunnustatud teaduslikel tõenditel. Väide peab olema teaduslikult põhjendatud, võttes arvesse kättesaadavate teaduslike andmete terviklikkust ning kaaludes tõendeid.

Aine, mille kohta väide esitatakse, peab täitma järgmised tingimused.

- Aine olemasolu või aine puudumine või aine vähendatud sisaldus peab olema teaduslikult tõendatult kasuliku mõjuga.
- Aine sisaldus tootes, aine sisalduse vähendamine tootes või aine puudumine peab olema selline, millega kaasneb väidetav toitumisalane või füsioloogiline mõju. Mõju avaldumiseks vajalik aine kogus peab olema saadav tootekogusega, mida eeldatavasti tarbitakse.
- Aine peab olema organismi jaoks kättesaadaval kujul, kui see on asjakohane.

Järelevalveasutuse nõudmisel peab käitleja või turuleviija olema võimeline põhjendama väitega toote vastavust määrusele 1924/2006.

3.2 Toitainelised põhijooned (artikkel 4)

Vältimaks eksitavat olukorda, kus väited võiksid varjata toidu üldist toiteväärtust, kehtestab Euroopa Komisjon koostöös EL liikmesriikidega toitainelised põhijooned (ingl k *nutrient profiles*). See tähendab, et määratletakse teatud ained, nt küllastunud rasvhapete, suhkru, soola sisaldused, mida toitumis- või tervisealase väitega toit oma koostiselt ületada ei tohi.

Toitaineliste põhijoonte kehtestamine oli kavandatud jaanuariks 2009, kuid erinevate asjaolude tõttu ei ole toitainelisi põhijooni kehtestatud. Euroopa Komisjon tegeleb selle teemaga edasi 2021. a, et koostada õigusakti eelnõu 2022. a lõpuks.

Pärast toitaineliste põhijoonte kehtestamist tohib toitumis- ja tervisealast väidet esitada ainult siis, kui toit neile vastab.

3.3 Alkohoolsed joogid (artikli 4 lõiked 3 ja 4)

Kui joogi alkoholisisaldus on üle 1,2 mahuprotsendi, siis

- ei tohi esitada tervisealast väidet;
- on toitumisalastest väidetest lubatud vaid väikesele alkoholisisaldusele või alkoholi- või energiasisalduse vähendamisele viitavad väited. Nt on selline väide "*light*" siidril.

Seni kuni puuduvad ELi eeskirjad sellisele toitumisalasele väitele, mis viitab väikesele alkoholisisaldusele, alkoholi- või energiasisalduse vähendamisele või puudumisele joogis, võib kohaldada liikmesriigi tingimusi. Seega tuleks toodet Eestist välja viies kontrollida, kas sihtriigis on eritingimusi alkoholil toitumisalase väite kasutamiseks.

Eestis alkohoolse joogi kohta toitumisalase väite esitamisel tuleb jälgida, et seejuures ei tekiks vastuolu EL alkoholi puudutavate eeskirjadega või alkoholiseadusega või Vabariigi Valitsuse 26. aprilli 2004. a. määrusega nr 134 "Alkoholi määratlemise, kirjeldamise ja müügiks esitlemise nõuded".

Alkoholi sisaldavat toidulisandit ei käsitleta määruse 1924/2006 mõistes alkohoolse joogina, nagu on selgitatud preambuli punktis 13. Seega ei kehti need väite esitamise piirangud alkoholi sisaldavale toidulisandile.

3.4 Toote turuleviimine ja järelevalve (artikkel 26)

Järelevalve lihtsustamiseks võivad liikmesriigid nõuda oma territooriumil toitumis- või tervisealase väitega toote turuleviimisest pädeva asutuse teavitamist. Eestis ei ole teavitamise nõuet kehtestatud.

4 Toitumisalased väited

Vt ka juhendi teisi peatükke.

4.1 Lubatud toitumisalased väited (artikkel 8)

Kasutada tohib vaid määruse 1924/2006 lisas toodud toitumisalaseid väiteid. Väite sõnastus ei pea olema sama, mis määruses – lubatud on ka muu samatähenduslik sõnastus või esitusviis. Seejuures tuleb tähelepanu pöörata, et väite sõnastus jääks ikka määruses tooduga samatähenduslikuks ega eksitaks tarbijat toote olemuse suhtes. Nt "ei sisalda suhkruid" = "suhkruvaba", kuid "ei ole lisatud suhkruid" ≠ "suhkruvaba". Keelatud on väited kujul "X% rasvavaba", nt "100% rasvavaba".

Määruse lisa muutmine, näiteks täiendamine uue toitumisalase väitega, toimub vastavalt artikli 8 lg 2 protseduurile ja käitlejad võivad selleks põhjendatud ettepanekuid teha.

4.2 Võrdlevad väited (artikkel 9, lisa)

Võrdlevateks toitumisalasteks väideteks on "vähendatud/suurendatud [energia/aine] sisaldusega" ja "*light*/lahja" ning nendega samatähenduslikud väited (nt „vähem rasva“ jne). Võrdleva toitumisalase väite kasutamise eelduseks on määruse lisas esitatud väite tingimuse täitmine. Nt „vähem rasva“ saab väita vaid toidu kohta, mille rasvasisaldust on vähendatud vähemalt 30% võrreldes teiste sama toidugrupi toodetega.

Võrdleva väite puhul võrreldakse toidu koostist sama toidugrupi teiste toitudega, sealhulgas teiste kaubamärkide toitudega. Määruses ei ole defineeritud toidugrupi mõiste, lähtuda tuleks eesmärgist, et väite mõte oleks selge ega eksitaks tarbijat toiduvalikute tegemisel. Mõnel juhul, kui toode "X" esindab tüüpilist turulolevat oma grupi toodet, saabki see olla võrdlustooteks ning väide "X *light*" ei pruugi tarbijat eksitada. Samas võib pidada eksitavaks näiteks olukorda, kus tootja on vähendanud peekoni soolasisaldust ja märgistusel on väide "vähendatud soolasisaldusega", kuid toode on sellegi poolest suurema soolasisaldusega kui muu turulolev peekon.

Võrdleva väite puhul märgitakse ka aine- või energiasisalduse erinevus. Seda võib teha protsentuaalselt või koguseliselt. Näiteks "kerge – 100 grammis 40% vähem rasva", "vähendatud energiasisaldusega – energiasisaldus 50% väiksem, sest toode on suhkruvaba". (Näidetes toodud esitusviis ei ole kohustuslik.)

Erinevus, millele väitega tähelepanu juhitakse, peab olema märkimisväärne – muutus ei tohiks toitumise suhtes tähtsusetult väike olla.

Lubatud on vaid määruse lisas loetletud toitumisalased väited. Seega ei ole lubatud toitumisalane väide "sama palju kui", nt "klaas mahla sisaldab sama palju vitamiini C kui üks apelsin". Samuti ei tohi tarbijat eksitada ülepingutatud sõnastusega, mis ei ole samaväärne määruses sätestatuga, nt väide "*super light*" ei ole samaväärne väitega "*light*".

5 Tervisealased väited

Vt ka juhendi teisi peatükke.

Kasutada tohib vaid määrusega 1924/2006 kooskõlas olevaid ja lubatud väidete nimekirja kantud tervisealaseid väiteid (artikkel 10 lg 1). Lubatud tervisealaseid väiteid võivad kasutada kõik toidukäitlejad, kui toode vastab konkreetse väite esitamise tingimustele.

5.1 Tervisealased väited jagunevad:

- nn funktsionaalsed väited ehk artikli 13 väited, mis kirjeldavad:
  - toitaine või muu aine tähtsust kasvamisele, arengule ja organismi funktsioonidele;
  - psühholoogilisi ja käitumuslikke funktsioone või
  - salenemist või kehakaalu jälgimist või näljatunde vähendamist või küllastustunde suurenemist või toidust saadava energia vähendamist;
- haigestumise riski vähendamise väited ehk artikli 14 lõike 1 (a) väited;
- laste arengule ja tervisele viitavad väited ehk artikli 14 lõike 1 (b) väited.

5.1.1 Artikli 13 tervisealased väited ehk tervisealased väited, välja arvatud haigestumise riski vähendamisele ning laste arengule ja tervisele viitavad väited

Artiklis 13 lubatud tervisealased väited on vastu võetud komisjoni määrusega (EL) nr 432/2012. Alates määruse 432/2012 kohaldamise kuupäevast (14.12.2012) tohib esitada määruse lisas sisalduvaid tervisealaseid väiteid arvestades vajalikke tingimusi nende väidete kasutamiseks. Määruse lisast leiab ka viited asjaomastele teaduslikele põhjendustele.

Määruse 432/2012 põhjenduse punkti (11) järgi võib jätkata ka nende tervisealaste väidete kasutamist, mille hindamine Euroopa Toiduohutusameti poolt või käsitlemine komisjoni poolt ei ole veel lõpule viidud ja mille nimekiri on avaldatud komisjoni veebilehel https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register.home failis *Some „functional claims", for which the assessment by EFSA or the consideration by the Commission is not finalised* (nn ootel olevad väited). Ootel olevad väited on avaldatud ID numbritega. Ootel olevaid väiteid saab leida EFSA veebilehelt (vt EFSA Register of Questions). Ootel olevaid väiteid võib esitada, kui need

vastavad määruse 1924/2006 üldnõuetele ja tervisealase väite esitamise erinõuetele. Juhised, kuidas teha kindlaks, kas väide on ootel, leiab Põllumajandus- ja Toiduameti kodulehelt.

Määruse 432/2012 lisa on ajas muutuv, mida täiendatakse vastavalt heakskiidu saanud uute tervisealaste väidetega.

5.1.2 Artikkel 14 väited

Haigestumise riski vähendamise väited ehk artikli 14 lõike 1(a) väited ning laste arengule ja tervisele viitavad väited ehk artikli 14 lõike 1(b) väited võetakse vastu eraldi õigusakti või otsusega.

5.1.3 Toitumis- ja tervisealaste väidete register

Mugavam abivahend väidete otsimiseks, kuid õiguslikult mittesiduv, on **toitumis- ja tervisealaste väidete register** (kirjeldatud määruse 1924/2006 artiklis 20) Euroopa Komisjoni kodulehel

https://ec.europa.eu/food/safety/labelling_nutrition/claims/register/public/?event=register.home.
Register sisaldab määruse 1924/2006 lisas toodud toitumisalaseid väiteid ning lubatud (*authorised*) ja mittelubatud (*non-authorised*) artiklite 13 ja 14 tervisealaseid väiteid.

5.2 Üldised ja mittespetsiifilised tervisealased väited (artikli 10 lg 3)

Üldised ja ebamäärased seosed tervise või heaoluga, nt "terviseleib", "tervislik", "hea südamele", "südamesepik" (kui esitusviis on käsitletav südame tervisele viitamisena), "funktsionaalne toit", „väetoit“, „supertoit“ jne on inimestele väga erineva tähendusega.

Üldisi väiteid ei lisata väidete nimekirja ja neid on lubatud kasutada vaid koos konkreetse lubatud tervisealase väitega. Üldise väite täpsustuseks ei piisa üksnes toitumisalasest väitest. Nt väide "toode on hea figuurile, sest sisaldab vähe rasva" **ei ole** määrusega kooskõlas, kuna üldise tervisealase väite põhjenduseks on siin konkreetsema tervisealase väite asemel kasutatud toitumisalast väidet.

Viitamist üldistele, mittespetsiifilistele tervisega seotud eelistele selgitatakse Komisjoni rakendusotsuses 2013/63/EL.

Artikli 10 lõikega 3 võimaldatakse kasutada lihtsaid, tähelepanu köitvaid väiteid, millega osutatakse toidu üldistele, mittespetsiifilistele eelistele seoses üldise hea tervise ja tervisega seotud heaoluga, ilma eelneva loata teatavatel eritingimustel. Selliste väidete kasutamine võib olla tarbijatele abiks, sest nendega edastatakse tarbijasõbralikumaid sõnumeid. Ent tarbija võib neid kergesti vääriti mõista ja/või valesti tõlgendada, mis võib talle anda ettekujutuse toidust tulenevatest muudest/suurematest eelistest kui need, mis tegelikult eksisteerivad. Seepärast nõutakse üldistele, mittespetsiifilistele tervisega seotud eelistele viitamisel, et neile viidetele lisatakse konkreetne tervisealane väide liidu registrisse kantud lubatud tervisealaste väidete nimekirjadest. Määruse kohaldamisel peab konkreetne lubatud tervisealane väide, mis on lisatud üldistele, mittespetsiifilistele tervisega seotud eelistele viitavale väitele, asuma sellise väite „kõrval” või „järel”.

Pildilise ja sümbolilise väite puhul tuleks kaaluda, kas see on tarbijale mõistetav või vajab täiendavat sõnalist selgitust.

5.3 Keelatud tervisealased väited (artikkel 12)

Lubatud ei ole tervisealased väited, mis

- jätavad mulje, et toote tarbimata jätmine võib tervist mõjutada;
- viitavad kehakaalu vähenemise kiirusele või määrale;
- viitavad konkreetsete arstide või tervisespetsialistide või muude kui liikmesriigi meditsiini- või toitumisspetsialistide erialaliitude ja tervisega seotud heategevusorganisatsioonide soovitustele.

5.4 Viitamine isikule või organisatsioonile (artikkel 11)

Liikmesriikide meditsiini- või toitumisspetsialistide erialaliitude ja tervisega seotud heategevusorganisatsioonide soovituste kasutamise suhtes võib liikmesriik kohaldada oma sätteid. Eestis on välja töötatud toidu- ja toitumissoovitusi nii tervele elanikkonnale kui teatud tarbijagruppidele, kuid samas ei ole nimekirja ega sätteid, mis reguleeriks erialaliitude või heategevusorganisatsioonide soovituste kasutamist. Seega tuleks toodet ja teabe edastamist vaadata tervikuna ja silmas pidada, et määrus reguleerib väidete esitamist kaubanduslikel eesmärkidel ning et väite kasutamine peab olema põhjendatud. Avalikkusele tuntud tegelaste soovitustele võib viidata, kui see ei eksita tarbijat ega lähe määrusega vastuollu.

6 Toidualase teabe nõuded toitumis- või tervisealase väite esitamisel

6.1 Toitumisalane teave (artikkel 7, artikli 1 lg 2 ja 5)

Toitumisalase või tervisealase väite kasutamisel tuleb alati esitada ka toitumisalane teave. Kuidas seda teha, on üldiselt sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 1169/2011, milles käsitletakse toidualase teabe esitamist tarbijatele (edaspidi *määrus nr 1169/2011*). Määrus 1924/2006 teeb vaid mõned vajalikud täpsustused.

Toidu müügipakendi märgistusel on kohustuslik esitada toitumisalane teave, mis näitab energia, rasva, küllastunud rasvhapete, süsivesikute, suhkrute, valgu ja soola sisaldust.

Kui toitumis- või tervisealane väide on seotud monoküllastumata või polüküllastumata rasvhapete, polüoolide, tärklise, kiudainete, määruse nr 1169/2011 XIII lisa A osa punktis 1 loetletud vitamiinide ja/või mineraalainetega, märgitakse toitumisalases teabes lisaks ka selle aine sisaldus. Kui toitumis- või tervisealane väide esitatakse muu aine kohta, märgitakse toitumisalase teabega samas vaateväljas lisaks ka selle muu aine sisaldus (nt oomega-3 rasvhapped, kaera beetaglükaanid jne).

Kui toitumis- või tervisealane väide esitatakse lõpptarbijale või toitlustusettevõtjale pakendamata kujul müüdava toidu, müügikohas ostja palvel pakendatava toidu või koheseks müügiks pakendatud toidu kohta, siis ei pea toitumisalast teavet müügikohas või pakendil esitama.

Kui vitamiine või mineraaltoitaineid puudutav väide esitatakse jätkupiimasegu või imiku- ja väikelapse toidu kohta, mis on reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 609/2013, võetakse toitumisalase teabe esitamisel võrdluseks seal toodud vitamiini või mineraaltoitaine võrdluskogus.

Kui toitumis- või tervisealane väide esitatakse toidulisandi kohta, siis esitatakse toitumisalane teave vastavalt Vabariigi Valitsuse 30.04.2004 määrusele nr 165 "Toidulisandi koostis- ja kvaliteedinõuded ning märgistamise ja muul viisil teabe edastamise erinõuded".

6.2 Lisateave tervisealase väite korral (artikkel 10)

Tervisealase väite korral tuleb esitada toote märgistusel (või kui seda pole, siis toote esitlemisel ja reklaamis):

a) viide mitmekülgse ja tasakaalustatud toitumise ja tervisliku elustiili tähtsusele;
b) väidetava kasuliku mõju saavutamiseks vajalik toidukogus ja tarbimise viis;
c) vajadusel hoiatus inimestele, kes peaksid vältima toidu tarbimist; ja
d) asjakohane hoiatus toote puhul, mille liigne tarbimine kujutab tõenäoliselt ohtu tervisele.

Lisateabe andmist selgitatakse komisjoni rakendusotsuses 2013/63/EL.

Nõuded a) ja b) ei kehti lõpptarbijale või toitlustusettevõttele pakendamata kujul müüdavale toidule, müügikohas ostja palvel pakendatavale toidule või koheseks müügiks pakendatud toidule.

6.3 Lisateave haigestumise riski vähendamise väite korral (artikli 14 lg 2)

Lisaks muudele tervisealase väite nõuetele peab haigestumise riski vähendamise väite korral olema toote märgistusel (või kui seda pole, siis toote esitlemisel või reklaamis) lause selle kohta, et haigusel on mitmeid riskitegureid ja ühe riskiteguri muutmisel võib, aga ei pruugi olla kasulikku mõju.

7 Tervisealase väite taotluse esitamine

7.1 Kasutada lubatud tervisealaste väidete nimekirja koostamine

ELis kasutada lubatud väidete nimekiri moodustub

- määruse 1924/2006 artikli 13 lõikes 1 kirjeldatud väidetest –EL nimekiri, kuhu kuuluvad üldtunnustatud teaduslikel tõenditel põhinevad ja tarbijale hästi mõistetavad tervisealased väited, mis kirjeldavad:
    - toitaine või muu aine tähtsust kasvamisele, arengule ja organismi funktsioonidele;
    - psühholoogilisi ja käitumuslikke funktsioone või
    - salenemist või kehakaalu jälgimist või näljatunde vähendamist või küllastustunde suurenemist või toidust saadava energia vähendamist.

  ELi nimekiri on komisjoni määruses (EL) nr 432/2012, millega kehtestatakse nimekiri tervisealastest väidetest, mida on lubatud esitada toidu kohta. Selle nimekirja jaoks sai Euroopa Komisjon 31. jaanuariks 2008 liikmesriikidelt toidukäitlejatelt kogutud tervisealaseid väiteid, koondas need kokku mitme tuhande väiteliseks nimekirjaks ja edastas Euroopa Toiduohutusametile teadusliku tõenduse piisavuse hindamiseks. EFSA avaldas teaduslikud arvamused väidete kohta mõnesajaväiteliste osade kaupa. Mis kriteeriumitest EFSA seejuures lähtus ja kui kaugel hindamine on, saab jälgida EFSA kodulehel http://www.efsa.europa.eu/en/topics/topic/article13.htm. Artikli 13 lõikes 1 kirjeldatud väited on avaldatud määruse nr 432/2012 lisas (EUR-Lex - 02012R0432-20170822 - ET - EUR-Lex (europa.eu)) (vt ka määruse lisa muudatusi);

- väidetest, mis lisatakse nimekirja siis, kui väite taotlus läbib heakskiitmisprotseduuri vastavalt artikli 13 lõikele 5 või artiklile 14 – neid väiteid lisatakse nimekirja pidevalt.

  Taotlus väitele loa saamiseks tuleb koostada enne väite kasutama hakkamist järgmistel juhtudel:
    - täiendused art 13 lõikes 3 nimetatud nimekirja (art 13 lg 5);
    - uutel teaduslikel tõenditel põhinev väide (art 13 lg 5);
    - omandiandmete kaitset vajav väide (art 13 lg 5);
    - haigestumise riski vähendamise väide (art 14 lg 1 a);
    - laste arengule ja tervisele viitav väide (art 14 lg1 b);

  Nendel juhtudel võib väidet kasutama hakata pärast seda, kui on vastu võetud Euroopa Komisjoni õigusakt (otsus või määrus) väite nimekirja lisamise kohta.

Kui väide on kasutusse lubatud, võivad seda vabalt kasutada kõik toidukäitlejad (v.a kaitstud omandiandmete puhul), kui toode vastab antud väite esitamise tingimustele.

7.2 Omandiandmete kaitse (artikkel 21)

Taotluses võib nõuda omandiandmete kaitset viieks aastaks alates väite lubamise otsusest. Sel juhul ei saa teised väitest huvitatud tugineda neile teaduslikele andmetele ja seega ei saa nad väidet kasutada.

7.3 Tervisealase väite taotluse koostamine

Taotluse koostamiseks tuleks tutvuda järgmiste materjalidega.

- **Määruse 1924/20006 artikli 15 lõige 3**. Selles on lühidalt öeldud, mida taotlus sisaldama peab.
- **Komisjoni määrus (EÜ) nr 353/2008, 18. aprill 2008, millega kehtestatakse rakenduseeskirjad selle kohta, kuidas taotleda tervisealaste väidete esitamise lubasid Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1924/2006 artiklis 15 sätestatu kohaselt**. Selles on detailselt sätestatud taotluse sisu ja ülesehitus.
- **Taotluse esitamise teaduslikud ja tehnilised juhendid**, mille on koostanud Euroopa Toiduohutusamet. Juhendid ja taotluse esitamiseks kasutatavad vormid on leitavad veebilehelt Nutrition applications: regulations and guidance, vt alajaotus Health claims. Samast on leitavad täiendavad teaduslikud juhendid sõltuvalt taotletava terviseväite olemusest (nt antioksüdantsusega või immuunsüsteemi talitlusega seotud väited jne).

Määruses 353/2008 (ja EFSA juhendis) toodud vormi ja nõuannete eesmärk on tagada, et taotlustel oleks sarnane ülesehitus ja olemas kogu vajalik info. See omakorda võimaldab taotluste võimalikult kiiret menetlemist. Taotlus esitatakse inglise keeles.

EFSA kodulehelt http://www.efsa.europa.eu/en/nda/ndaguidelines.htm leiab ka spetsiifilisemaid juhendeid vastavalt väite temaatikale.

- **Varasemad taotlused**. EFSA kodulehel on saadaval taotluste kohta antud teaduslikud arvamused. Kuigi EFSA hindamise tulemus ei tähenda veel tervisealase väite heakskiitmist või tagasilükkamist, annab nendega tutvumine ülevaate, millele taotluse koostamisel tähelepanu pöörata. Vt. Publications | European Food Safety Authority (europa.eu)

7.4 Taotluse esitamine, hindamine ja tervisealase väite lubamise kohta õigusakti vastuvõtmine

Taotluse esitamine toimub vastavalt määruses 1924/2006 sätestatud protseduurile. Ülevaade taotluse esitamisest ja hindamisest.

Taotleja saadab taotluse liikmesriigi pädevale asutusele ehk Eestis Põllumajandus- ja Toiduametile. Pädev asutus on taotleja esmaseks kontaktiks ja võib taotlejalt täiendavaid andmeid paluda. Peale taotluse kehtivuse kontrollimist saadab pädev asutus taotluse Euroopa Toiduohutusametile teaduslikuks hindamiseks ning Euroopa Komisjonile ja teistele liikmesriikidele teadmiseks.

Taotluses olevate andmete teaduslik hindaja on Euroopa Toiduohutusamet (EFSA), kuid EFSA ei tee otsust väite lubamise või mittelubamise kohta. Mis etapis EFSAle hindamiseks saabunud taotlus on, saab jälgida EFSA kodulehel aadressil https://open.efsa.europa.eu/questions. Vajadusel võib EFSA paluda taotlejalt lisateavet. Taotluste kohta antud teaduslikud arvamused on leitavad sealtsamast või ka https://www.efsa.europa.eu/en/publications.

Valminud EFSA arvamuste kohta võib igaüks 30 päeva jooksul Euroopa Komisjonile kommentaare saata. Neid saab lugeda Euroopa Komisjoni lehel EU Register of nutrition and health claims made on foods (v.3.6) (europa.eu) ning teaduslikku külge puudutavad kommentaarid ja EFSA vastused on leitavad ka EFSA kodulehel.

Otsustusprotsessi, kas lisada väide kasutada lubatud väidete nimekirja, on kaasatud liikmesriigid,

Euroopa Komisjon, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Parlament. Otsustusprotsessi juhib Euroopa Komisjon. Pärast EFSA arvamuse saamist valmistab Euroopa Komisjon ette eelnõu, kas lisada väide nimekirja või mitte. Ta esitab eelnõu aruteluks või hääletamiseks (sõltuvalt protseduurist) taimede, loomade, toidu ja sööda alalise komitee toiduseadusandluse sektsioonile (*Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed Section General Food Law*), kuhu kuuluvad kõikide liikmesriikide esindajad. Komitee kohtumiste päevakordade ja kokkuvõtetega (käsitletakse ka muid teemasid kui toitumis- ja tervisealased väited) saab tutvuda http://ec.europa.eu/food/committees/regulatory/scfcah/general_food/index_en.htm. Eelnõu esitatakse ka EL Nõukogule ja Euroopa Parlamendile, kes ei osale otseselt määruse vastuvõtmises, kuid neid informeeritakse läbipaistvuse huvides ning neil on õigus teatud aja jooksul väljendada vastuseisu eelnõule. Kui taotlus sisaldas omandiandmete kaitse soovi, teeb Euroopa Komisjon oma eelnõus ettepaneku piirata väite kasutamist taotleja kasuks 5 aastaks. Pärast vastu võtmist avaldatakse õigusakt Euroopa Liidu Teatajas. Kuna kasutada lubatud või keelatud väiteid on palju, on Euroopa Komisjoni kodulehel saadaval ka mugavam abivahend – toitumis- ja tervisealaste väidete register.

Nimekirja lisatud väide on vabalt kasutamiseks kõigile, v.a. kui kasutamist piirab omandiandmete kaitse.

7.5 Taotluse tagasivõtmine

Taotlust on võimalik tagasi võtta enne, kui EFSA on selle kohta oma arvamuse andnud. Tagasivõtmise nõude esitab taotleja samale asutusele, kellele algselt taotlusegi.

Käitleja meelespea toitumis- või tervisealase väite esitamisel

Toitumis- või tervisealase väite esitamist reguleeritakse peamiselt **Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EÜ) nr 1924/2006 toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta**.

Määrust tuleb järgida, kui toidu kohta esitatakse väide, mis

- on toitumisalane väide või tervisealane väide
- tehakse kaubanduslikus teadaandes (nt märgistusel, reklaamis, veebilehel, toote esitlemisel), olenemata esitusviisist (lause, pilt, graafik jne)
- puudutab lõpptarbijale pakutavat toitu

Kõige olulisem toitumisalase väite esitamisel

- Väide on kooskõlas väite esitamise üldpõhimõtetega
- Väide ja selle esitusviis ei eksita tarbijat
- Väide on määruse lisas toitumisalaste väidete nimekirjas
- Toit vastab määruse lisas toodud selle väite esitamiseks vajalikele tingimustele
- On esitatud asjakohane toitumisalane teave

Kõige olulisem tervisealase väite esitamisel

- Väide on kooskõlas väite esitamise üldpõhimõtetega
- Väide ja selle esitusviis ei eksita tarbijat
- Väide on lubatud terviseväidete nimekirjas (saab kiirelt kontrollida toitumis- ja tervisealaste väidete registrist)
- Väide on ootel olev väide
- On esitatud asjakohane toitumisalane teave
- Tervisealase väite esitamise korral nõutav täiendav teave on olemas

Järelevalve

Toitumis- ja tervisealaste väidete üle teeb järelevalvet Põllumajandus- ja Toiduamet.

Täiendav teave

Küsimustega tuleks pöörduda Põllumajandus- ja Toiduametisse (pta.agri.ee, e-post pta@pta.agri.ee) või Maaeluministeeriumisse (www.agri.ee, e-post info@agri.ee).